

Таким чином, в 1-4 класах у програмі широко застосовуються різні методи та прийоми роботи з дітьми, але певною мірою не прослідковується пріоритет саме співацької діяльності. У зв'язку з цим, інноваційність процесу музичного навчання молодших школярів ми вбачаємо у необхідності посилення ролі співацької діяльності, збагачення її новими, цікавими для дітей методами, засобами та прийомами.

Література

1. Даниленко Л.І. Умови забезпечення інноваційної діяльності в навчально-виховних закладах освіти // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Матеріали 11 Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-21 жовтня 1998р. – Суми: ВВП „Мрія – 1ЛТД”, 1998.
2. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). Рига, НПП «Эксперимент», 1995 - 176 с.
3. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия : (Социал. пробл. инноватики) / А. И. Пригожин. - М. : Политиздат, 1989. - 270 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклад.: О.І. Скопенко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789, [2]с. – (Словники України).

Likhitskaya L.N. Innovative direction of preparation of future teachers of musical art to gender work with young schoolchildren.

The article reveals the specifics of the innovative direction of preparing students of art faculties of pedagogical universities for singing with students of primary school age. Two directions of innovative activity in school are defined, namely: determination of the influence of motivational and instrumental factors on the formation of skills and readiness of the music teacher for innovative activity and research of the influence of pedagogical innovations on the creative development of schoolchildren. Programs for music for junior schoolchildren from the standpoint of their singing activity are analyzed.

Keywords: *innovation activity, readiness of the music teacher for innovative activity, junior schoolchildren, singing activity.*

УДК 377.77.02

Чень Цзяньїн

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ У МІЖСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті актуалізовано потребу в підвищенні рівня комунікативних умінь іноземних студентів факультетів мистецтв в українських педагогічних закладах. Проаналізовано різні класифікації комунікативних умінь. З'ясовано, що в міжособистісній взаємодії поряд з поведінковою, інтерактивною та суто інформаційною, важлива роль відведена психологічній складовій. Прослідковано зв'язок між якостями особистості та уміннями, які у тандемі необхідні для успішного спілкування. Підкреслено, що психологічний аспект комунікативного процесу забезпечується перцептивною, мотиваційною, експресивною та рефлексійною складовими, що впливає на реакцію, вибір стилю комунікації та напряму поведінки особистості. Узагальнення різних поглядів на основну дефініцію сприяло визначенню поняття «комунікативні уміння студентів України і Китаю». Окреслено перспективу у вивченні змісту та структури комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності.

Ключові слова: *комунікативний процес, комунікативні уміння, психологічний складові, міжособистісні взаємини. студенти України і Китаю.*

У час глобальної комп'ютеризації та стрімкого розвитку технотронного суспільства виникає гостра необхідність збереження шляхів міжособистісної взаємодії між людьми у різних сферах. Особливо гостро постає питання взаєморозуміння між іноземними

студентами та викладачами, а також однолітками у процесі спільної діяльності. Відтак, актуалізується потреба у підвищенні рівня комунікативних умінь іноземних студентів – майбутніх вчителів музичного мистецтва, котрі навчаються на факультетах мистецтв в українських педагогічних закладах.

Визначення комунікативних умінь можна зустріти у педагогічній та психологічній науках, де, переважно, під ними розуміють уміння безпосереднього та опосередкованого спілкування, що передбачає доступне та правильне викладення власних думок та відповідне сприйняття інформації. Комунікативні уміння вивчали Ю. Жуков, С. Макаренко, Л. Петровська, Т. Трофімова, Ю. Ємельянов. Дотичними до цієї проблеми були праці, присвячені питанням фахової підготовки майбутнього вчителя музики, зокрема О. Апраксіною, А. Козир, Л. Масол, С. Мельничуком, О. Олексюк, В. Орловим, Г. Падалкою, О. Ростовським, В. Шульгіною, О. Щолоковою. Вивченню комунікативної компетентності присвячено дослідження Є.Проворової, а комунікативні уміння майбутнього вчителя музики у процесі вокально-хорової підготовки досліджувала Василевська-Скупа. Разом з тим, проблема вивчення комунікативних умінь студентів мистецьких факультетів педагогічних закладів України і Китаю залишається нерозв'язаною.

Мета статті – на основі класифікацій комунікативних умінь, представлених у науковій літературі, виявити їх психологічну складову, дати визначення поняттю «комунікативні уміння студентів України і Китаю».

Міжособистісна взаємодія як наукова проблема повстала в межах вивчення комунікативного процесу та виявлення комунікативних умінь його учасників. Як зазначає А.У. Хараш., науковцями К. Д. Ушинським та М. М. Соколовим ще на початку ХХ століття було сформульовано одне з найважливіших комунікативних умінь без застосування самого терміну — уміння доступно, зрозуміло та красиво висловлюватись рідною мовою [12, с. 21-32.]. Нагадаємо, що в психологічній науковій літературі категорія «уміння» розглядається як: здатність виконувати будь-яку дію за певними правилами без автоматизованості; освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, що забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Разом з тим, для успішного комунікативного процесу необхідно мати якості, важливі у міжособистісних стосунках. Акцентуючи увагу на психологічному аспекті комунікативного процесу, польський психолог Єжи Мелібруда кожній важливій психологічній якості підібрав відповідне комунікативне уміння. До таких вкрай необхідних якостей особистості Є.Мелібруда відніс: емпатію, доброзичливість, автентичність, конкретність, ініціативність, безпосередність, відкритість, прийняття почуттів та конфронтацію. Якості, необхідні для продуктивного спілкування, та відповідні їм уміння подані у *таблиці 1*. Такий перелік мав би стати своєрідним орієнтиром у визначенні пріоритетів поведінки та самоконтролю [6, с. 80].

Як бачимо, психолог до комунікативних умінь відніс не лише здатності, а й стани. Зокрема, автор пропонує під уміннями розуміти стан відсутності страху перед почуттями. На нашу думку, логічніше було б до якості «прийняття почуттів» віднести уміння обходитись із своїм страхом, якщо він є. Разом з тим, запропонована польським психологом класифікація якостей та відповідних умінь, необхідних для успішного комунікативного процесу, була одною з перших, де акцентовано увагу саме на почуттях і переживаннях, рефлексії та саморефлексії. Зазначимо, що для успішної комунікативної взаємодії між іноземними та українськими студентами в процесі навчальної та музично-виконавської діяльності, запропоновані якості є надзвичайно важливими, враховуючи мовний бар'єр.

У цьому контексті важливим видається думка Р. Немова, який акцентував увагу на необхідності зауважувати, що і як говорять люди, як реагують на вчинки інших, висловлюють думки та проявляють почуття у процесі спілкування, а також на складності у взаємодії в контакті зі співрозмовниками. Відповідно, психолог виокремлює поведінковий та психологічний компоненти спілкування. Поведінковий, або зовнішній, компонент містить вербальну та експресивну форми поведінки (гучність та тон голосу, темп мовлення, вираз обличчя, міміка, жести). Психологічний компонент складається з думок, почуттів, очікувань,

установок, що супроводжують акти спілкування. Р.Немов вважав, що психологічно підготовлена до спілкування людина та, яка точно розуміє про що, де і коли доречно говорити і чинити, аби справити позитивне враження на інших співрозмовників [8, с.512-516].

Таблиця 1.

Особистісні якості та уміння, необхідні для продуктивного міжособистісного комунікативного процесу

Якості	Уміння
Емпатія	уміння розуміти думки, почуття та погляди іншої людини, здатність співчувати та сказати іншим про своє розуміння
Доброзичливість	здатність демонструвати людям своє доброзичливе ставлення та готовність підтримати; уміння приймати їх вчинки, навіть коли не схвалюєш їх,
Аутентичність	уміння бути природнім у стосунках, бути собою
Конкретність	уміння висловлюватись чітко без багатозначних відповідей та загальних міркувань
Ініціативність	уміння тримати діяльну позицію у стосунках, здатність шукати та встановлювати контакти самому, проявляючи активність та не чекати активності іншого
Безпосередність	уміння висловлюватись та діяти прямо, чесно демонструючи своє ставлення до людини
Відкритість	готовність відкритися, уміння говорити щиро про свої думки і почуття, оминаючи інтимні питання
Прийняття почуттів	відсутність страху при безпосередній зустрічі зі своїми почуттями та почуттями інших людей, готовність прийняти почуття іншого, не нав'язувачи свої
Конфронтація	уміння усвідомлювати власну відповідальність і зацікавленість при спілкуванні з іншими ; у разі несхожості думок - бути готовим піти на конфронтацію з надією на встановлення справжніх і щирих стосунків

Вивчаючи структуру комунікативних умінь, що застосовується іноземними вченими, Ю.М.Жуков зазначає, що одні розуміють комунікативні вміння як навички поведінки, інші – як здатність розуміти комунікаційну ситуацію, а треті – як спроможність оцінювати власний потенціал та використовувати його для розв'язання різного роду комунікативних завдань. Разом з тим, спостерігається певна тенденція поділяти комунікативні вміння на два основних блоки – загальних та спеціальних умінь. Загальні уміння, в свою чергу, поділяються на уміння мовити та уміння слухати. Відповідно, до спеціальних комунікативних умінь відносяться уміння, що є необхідними у професійній діяльності. Обидва блоки містять вербальну та невербальну складові [5].

Л. А. Петровська, досліджуючи компетентність спілкування та висвітлюючи спілкування як комунікативний обмін, виділяє надзвичайно важливе уміння слухати і чути іншого, а також здатність партнерів до обміну відомостями один про одного. Такий феномен у психології називають міжособистісним зворотнім зв'язком. Навички використання зворотного зв'язку, на думку Л.А.Петровської, є необхідним комунікативним умінням. Відтак, науковець пропонує умови побудови ефективного зворотного зв'язку: відсутність малоефективної оцінної, натомість наявність описової форми мовлення; невідкладність, або моментальність, адже зворотній зв'язок потрібен у момент спілкування; відношення зворотного зв'язку до конкретного прояву чи вчинку певної особи, а не до людської поведінки загалом [9, с.51-55].

Цікавою, на наш погляд, є класифікація за Г. М. Андрєєвою, де кожна група умінь відповідає трьом складовим спілкування – комунікаційній, перцептивній та інтерактивній. До групи умінь, що відноситься до комунікативного боку спілкування, авторка віднесла:

цілі, мотиви, засоби і стимули спілкування, уміння чітко висловлювати думки, аргументувати, аналізувати. Друга група (перцептивна) містить поняття емпатії, рефлексії, саморефлексії, уміння слухати і чути, правильно інтерпретувати інформацію, розуміти контекст та підтекст. Інтерактивний бік спілкування передбачає наявність третьої групи: співвідношення раціонального та емоційного факторів у спілкуванні, самоорганізація, уміння захопити, вести діалог, формулювати вимогу, наказувати, заохочувати, виходити з конфліктних ситуацій [1].

Разом з тим, в науковій літературі можна зустріти багато інших класифікацій. Так, соціальний педагог і науковець А. В. Мудрик поділяє комунікативні уміння на: вміння орієнтуватися в партнерських стосунках, об'єктивно сприймати людину (розуміти настрій, характер); визначатися у ситуаціях спілкування, тобто розуміти правила, вміти налагодити контакт; співпрацювати в різних видах діяльності, зокрема у постановці мети діяльності, плануванні та аналізі досягнень [7].

Зазначимо, що всі класифікації систематизовані за різними критеріями. Так, наприклад, О. Л. Солдатченко наводить класифікації комунікативних умінь за: психологічними особливостями, за видами інформації, за інформаційними процесам, за джерелами інформації.

Вивчаючи комунікативні уміння менеджера, Л.Сікорська розуміє їх як «складне інтегральне утворення, яке синтезує перцептивні, інтерактивні та лінгво-комунікативні компоненти». Авторка наголошує на тому, що саме такий синтез є проявом здатності менеджера до правильного сприймання і розуміння поведінки учасників ділового спілкування, майстерного застосування вербальних і невербальних засобів комунікативного впливу, налагодження оптимальних взаємин та створення сприятливої морально-психологічної атмосфери у колективі [11, с.5].

Науковці вбачають у сформованих комунікативних умінях основу комунікативної культури. Так, О.Гаврилюк акцентує увагу на психологічному аспекті «комунікативної культури», яку трактує як «складне і динамічне особистісне утворення, що відображає соціально обумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів та дій, котрі забезпечують задоволення потреби у самореалізації та спосіб досягнення мети у спілкуванні, плідну та доброзичливу взаємодію одне з одним у різних сферах діяльності» [4, с.4].

Вивчаючи комунікативну компетентність вчителя музики, Є. Проворова вбачає її зміст у «сукупності комунікативних знань, вмінь, здібностей, досвіду та мотивації, що забезпечують сприймання, розуміння, засвоєння, використання, передачу педагогічної інформації, а також уможливають ефективне управління комунікативними процесами в музично-естетичному навчанні та вихованні школярів» [10, с.4].

Л.Василевська-Скупа, розглядаючи комунікативні уміння учителя музики, поділяє їх на чотири групи: інформаційні (вербальні та невербальні), інтерактивні, перцептивні і творчі. За допомогою інформаційних умінь відбувається забезпечення функціонування механізму передачі й прийому інформації музично-просвітницького змісту: організація мовлення, володіння професійною термінологією, здійснення мовленнєвого впливу, володіння мовою диригентських жестів, міміки, пантоміміки, співацьким голосом, виконанням партитури. Інтерактивні вміння знаходять прояв у встановленні й підтримці зворотного зв'язку у процесі комунікації, організації творчої діяльності, встановленні педагогічного контакту з учнями, застосуванні різних стратегій і прийомів міжособистісної взаємодії. Перцептивними комунікативними вміннями зумовлюється сприйняття суб'єктів, вміння слухати співрозмовника, розуміти його внутрішні переживання і мотиви, враховувати індивідуальні особливості. Творчі комунікативні вміння, зазначає Л.Василевська-Скупа, містять: артистичні вміння (створення творчого самопочуття виконавців, психологічне налаштування учнів перед виступом, володіння власним емоційним станом, сугестивними психологічними засобами впливу на виконавців); вміння керувати діалоговою взаємодією виконавців з музичним твором і слухачами (створення власної інтерпретації музичного твору, оперування тембральними барвами) [3, с. 193-214.]

Спілкування студентів різних країн в умовах одного навчального закладу вимагає також наявності міжкультурних комунікативних умінь, що є важливим для нашого дослідження. Так, О.Боровкова розуміє міжкультурні комунікативні уміння як сукупність умінь здійснення та усвідомлення комунікативних дій. Така сукупність, на думку науковця, є комплексом властивостей суб'єкта спілкування, що «дозволяє здійснювати міжкультурне спілкування і керувати ним на оптимально високому рівні у відповідності до завдань [2]

Отже, класифікації комунікативних умінь мають свої особливості, що полягають у різних соціальних позиціях авторів, теоретичній основі та практичній меті дослідження. Разом з тим, психологічний аспект у визначення даної дефініції є обов'язковим. Як бачимо, якості особистості, необхідні для успішного комунікативного процесу, висловлені ще Є. Мелібурдою, залишаються актуальними. Отже, психологічний аспект комунікативного процесу забезпечується перцептивною, мотиваційною, експресивною та рефлексійною складовими, що впливає реакцію, вибір стилю комунікації та напряму поведінки особистості.

Аналіз наукової літератури, де висвітлюється категорія «комунікативні уміння», а також виявлення важливості його психологічної складової уможливили визначення поняття «комунікативні уміння студентів України і Китаю», що розуміється нами як психологічно обумовлена здатність особистості до усвідомленого здійснення цілеспрямованих комунікативних дій у встановленні та підтримці успішних взаємостосунків із представниками різних етнокультур у спільній навчальній та музично-виконавській діяльності.

Подальшого висвітлення потребує зміст та структура комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності.

Література

1. Андреева А.Г. Социальная психология: Учебник для высших учебных заведений. 5-е изд., испр. и доп. М.: Аспект Пресс, 2003. 364с.

2. Боровкова Е.Е. Формирование межкультурных коммуникативных умений будущего учителя: Автореферат дис.... канд. пед. наук: 13.00.08/ Елена Евгеньевна Боровкова; Челябинск, 2009. 20 с.

3. Василевська-Скупа Людмила Павлівна. Формування комунікативних умінь майбутніх учителів музики в процесі фахової вокально-хорової підготовки : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2007. 249 арк.

4. Гаврилюк О.О. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.О. Гаврилюк ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. — Кіровоград, 2007. — 20 с. — укр

5. Жуков Ю. М. Коммуникативный тренинг. М.: Гардарики, 2003. 223 с.

6. Мелибруда Е. Я — Ты — Мы : Психологическая возможность улучшения общения: [пер. с польского] . М. : Прогресс, 1986. 256с.

7. Мудрик А. В. Общение как фактор воспитания школьников/ А. В. Мудрик. - М.: Педагогика, 1984. 112 с.

8. Немов Р. С. Психология в 3 кн.: учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений. Кн. 1. М.: Владос, 2000. 686 с.

9. Петровская Л. А. Общение, компетентность, тренинг. Избранные труды «Смысл». 2007. 387с.

10. Проворова Є.М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Проворова Євгенія Михайлівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., 2008. - 19 с.

11. Сікорська Л. О. Формування комунікативних умінь майбутніх менеджерів у процесі вивчення іноземних мов [Текст] : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Сікорська Лариса Олегівна; Ін-т вищ. освіти АПН України. - К., 2005. - 20 с.

12. Хараш А.У. К определению задач и методов социальной психологии в свете принципа деятельности / В кн.: Теоретические и методологические проблемы социальной психологии. — М., 1977. — с. 21—32.

The article actualized the need to increase the level of communicative skills of foreign students of faculties of art in Ukrainian pedagogical institutions. Different classifications of communicative skills are analyzed.

It is revealed that, along with behavioral, interactive and informative, an important role is assigned to the psychological component in the interpersonal interaction of the students. The connection between the personality traits and the skills necessary for successful communication is traced. It was revealed that the psychological aspect of the communicative process is provided by the perceptive, motivational, expressive and reflective components. The psychological component influences the reaction, the choice of the style of personality behavior. The generalization of different perspectives on the main category contributed to the definition of the concept of "communicative skills of students of Ukraine and China." The prospect of studying the content and structure of communicative skills of students of Ukraine and China in the process of vocal-ensemble activity is outlined.

Keywords: *communicative process, communicative skills, psychological component, interpersonal relationships, students of Ukraine and China.*

УДК 378.37:78

Чжу Чжень

МОТИВАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Стаття розкриває мотиваційно-організаційний етап формування слухових уявлень студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Визначені основні концептуальні положення методики формувального дослідження. Розроблена поетапність та послідовність педагогічної роботи даного напрямку, а саме: перший етап – мотиваційно-організаційний; другий етап – технологічно-продуктивний; третій етап – ціннісно-саморегулятивний; четвертий етап – усвідомлено-творчий. На кожному етапі розроблено систему методів, що сприяють формуванню слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: *формування слухових уявлень, майбутні вчителі музичного мистецтва, педагогічний експеримент, мотиваційно-організаційний етап.*

Теоретичні основи дослідження проблеми формування слухових уявлень студентів та результати констатувального діагностування стали основою для розробки змісту формувального експерименту для активізації слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової підготовки.

На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження були визначені основні концептуальні положення методики формувального дослідження, а саме: формування слухових уявлень ґрунтується на методологічних засадах, які віддзеркалюють сукупність взаємозалежних різногалузевих положень: філософії, психології, педагогіки, у контексті музично-педагогічної діяльності та сутності мистецтва; формування слухових уявлень є невід'ємною складовою особистісного становлення майбутнього фахівця як професіонала; ефективність формування слухових уявлень студентів залежить від опанування всіх їх структурних компонентів.

Мета дослідно-експериментального дослідження формувального етапу полягала у розробці та апробації методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової підготовки, спрямовану на формування